

Vážený pane předsedo a členové předsednictva ČAZV, dámy a pánové,

potěšila mne možnost pozdravit slavnostní zasedání ČAZV a lituji, že tak nemohu učinit osobně. Povolnější, než jsem já, jistě zhodnotí světlá i stinná období dlouhé existence České akademie zemědělských věd. V uplynulých 30 letech se výzkum stal prioritou, ale také byl ovlivněn mnoha problémy. Ty byly zčásti přejaty v dobré víře ze zemí, které nezažily dlouholetou nadvládu převahy politických cílů před uznáním schopností a odborných kvalit jednotlivců. Ukázalo se, že v jiných podmínkách mohou i ověřené postupy selhat.

Chci připomenout, co jsme očekávali v roce 1990, kdy se ČAZV změnila z výběrové organizace, jejíž členy schvalovaly sekretariáty vládnoucí strany, na dobrovolnou organizaci pracovníků v aplikovaném zemědělském výzkumu. Očekávali jsme zájem velkého počtu mladých lidí, kteří se budou aktivně podílet na zaměření odborů, budou navrhopvat témata diskusí, aktivně se zúčastní hledání cest k jejich řešení a budou se podílet na jejich uskutečňování. Přáli jsme si, aby se nadšení mladých a jejich poznatky, získané při pobytech v zahraničí přenesly na generaci, která neměla možnost poznat prostředí za železnou oponou, nebyla jazykově vybavena, neměla přístup ke zdrojům informací, přístrojům a materiálům, potřebných pro moderní výzkum. Těšili jsme se, že dlouhodobé pobyty zkušených zahraničních kolegů i studentů na našich pracovištích budou mít dobrý vliv na všechny naše pracovníky a budou je motivovat k intenzivnímu studiu světových jazyků, hlavně angličtiny.

Naopak jsme nečekali, že rozdíl platů ve výzkumu a na univerzitách u nás a v zahraničí se budou prohlubovat a spolu se zhoršením mezilidských vztahů na pracovištích vyženou ty nejschopnější na lepší výzkumná pracoviště doma nebo v zahraničí nebo do soukromého sektoru. Při rozhodování o ukončení práce ve výzkumu se často uplatňovala nevraživost kolegů, jejich sobectví, lhostejnost a nedostatek odpovědnosti. K odchodům přispívalo i to, že někteří vedoucí pracovníci nedokázali zabránit zneužívání akademické svobody a pracoviště se dostala pod vliv samozvaných paramanažerů, se zájmem jen o svůj osobní prospěch. Z některých nadějných výzkumníků se stali finanční a daňoví poradci, inovátoři potravinových doplňků pro lidi i jejich mazlíčky, manažeři nebo řadoví pracovníci řetězců dobře prosperujících diagnostických laboratoří a dealeři. Kodchodu z výzkumu lákaly lepší platy, možnost samostatného podnikání nebo možnost používání služebních aut k soukromým účelům. Schopní lidé bohužel nenašli motivaci k hledání kariéry ve státní správě, ani ve vedoucích funkcích ve výzkumu a na univerzitních pracovištích. Poklesl zájem zastupovat obor a Českou republiku v mezinárodních profesních organizacích, programových výborech významných mezinárodních kongresů a v redakčních radách mezinárodních časopisů. Jen vzácně se pracoviště z České republiky objeví u jména vyžádaného přednášejícího na významných kongresech. Odchod úspěšných pracovníků do zahraničí po událostech z let 1938, 1948, 1968 a vnitřní migrace po roce 1989 velmi ovlivnily i výzkum a univerzitní školství.

Český aplikovaný výzkum poznamenal nepřiměřený důraz na účelové financování. Jednotná kritéria hodnocení výsledků základního, univerzitního i aplikovaného výzkumu, ne vždy objektivní přidělování grantů a hlavně hodnocení ukončených projektů jen podle jedné nebo dvou publikací zbavilo přímé nadřízené a ředitele ústavů odpovědnosti za zaměření výzkumu, hospodaření s finančními prostředky a hodnocení podřízených. Publikace se staly novou měnou jako kdysi tuzexové bony. Výjimečně se hodnotí poměr vynaložených nákladů a přínosu projektu. Pokroky v informačních technologiích a dostupné databáze publikací potlačily studium primárních zdrojů. Mnoho publikací postrádá správně stanovenou hypotézu a jsou v úvodu a v diskusí jen přizdobeny útržky informací z abstraktu citovaných prací. Závěry mnoha publikací ujišťují, že dosažené výsledky jsou skvělé, ale jejich autoři sami navrhuji potvrzení dalším výzkumem. Otevírá se tím cesta k novému grantu pro stejné řešitele. Náklady na získání výsledků a jejich publikaci jsou ohromné, ale dosti často zbytečné. Zvyšují se o poplatky za uveřejnění práce, které jsou až 50 000 Kč. Některé publikace vycházejí až po mnoha přepracováních, což dále zvyšuje náklady na projekt. Impakt faktor časopisu ztratil původní smysl a ztotožňuje se s významem autorů. Vzrostl počet prací, které mají osm a více autorů, ačkoliv při jejich vzniku by někdy ani tři neměli čím k rukopisu přispět. Spoluautoři velkého počtu publikací často jen poskytli unikátní zařízení, ale přednášet o dosažených výsledcích nebo se zúčastnit diskuse by nemohli. Seznamy publikací jsou předpokladem úspěchu při výběrovém řízení k setrvání ve funkci nebo při obhajobě disertačních a habilitačních prací, ale odborná kvalifikace uchazeče se hodnotí jen formálně. Kritéria hodnocení, přijatá některými institucemi, diskriminují externí uchazeče o zaměstnání. Nákladné investice se často nevyužívají v rozsahu, který mohou nabídnout a který byl zdůrazňován při jednáních o jejich pořízení. Příčinou bývá nedostatek peněz na spotřební materiál a údržbu, nedostatečná kapacita pracovníků obsluhy nebo nedostatek projektů. Sdílení unikátních

zařízení často naráží na zbytečné problémy. Pokud se vaše pracoviště nesetkalo s žádným z uvedených problémů, usilujte o to, aby se tak nikdy nestalo.

ČAZV je organizací Ministerstva zemědělství a o její pomoci při řešení palčivých problémů současnosti a blízké budoucnosti by měla být veřejnost informována. Stanoviska a pohotově nabídnuté rešerše, podporované ČAZV, by měly být oporou pro ministra zemědělství při jednáních o zajištění bezpečnosti potravin, bezpečnosti práce v zemědělství, omezení škod, způsobovaných klimatickými změnami, hraboši, kůrovcem, divokými prasaty, útočnými vosami nebo špatně regulovanými stavy zvěře. Stanoviska by měla nabídnout nejen informace o řešení problému v zahraničí a návrh postupu pro Českou republiku, ale i ekonomický rozbor nákladů, rozsahu možných škod a negativních důsledků. Vyžaduje to mezioborovou spolupráci, otevřenou diskusi, potlačení lhostejnosti k řešení problémů, odvalu, usilovnou práci a iniciativu vedoucích týmů a oddělení i ředitelů ústavů. Přílišná opatrnost poradních orgánů někdy zastírá jejich nedostatečnou odbornou kompetenci a bezradnost. I ve výzkumu je třeba ihned dělat, co je třeba a ne jen to, co se komu líbí.

Přeji vám všem, aby Akademie přispívala k vytváření podmínek pro dobrou práci vašich pracovišť a aby se záměry Akademie dařilo plnit.

Brno 21. 10. 2019

prof. MVDr. Karel Hruška, CSc.